

O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tafakkurini o'stirishda musiqa madaniyati darslarining ahamiyati

Marjona G'ayrat qizi Murodullayeva
NavDU

Annotatsiya: Musiqa madaniyati darslari nafaqat o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish, balki ularning ma'naviy-axloqiy tafakkurini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Musiqa inson qalbini yuksaltiruvchi, uni ezgulikka undovchi san'at turi bo'lib, uni to'g'ri yo'naltirish orqali yosh avlodning barkamol inson bo'lib shakllanishiga xizmat qilishi mumkin. Shu sababli ta'lim tizimida musiqa madaniyati darslarining ahamiyatini oshirish va uni zamonaviy metodlar bilan boyitish lozim. Faqat shundagina biz kelajak avlodni ma'naviy yetuk, axloqan pok va ijodiy fikrlovchi shaxs sifatida voyaga yetkazishimiz mumkin. Ta'lim jarayonida musiqa madaniyati darslarining o'rni va ahamiyati beqiyosdir.

Kalit so'zlar: musiqa madaniyati, musiqiy savodxonlik, ezgulik, estetik did, ijtimoiy ong, ma'naviy-axloqiy tarbiya, go'zallik hissi, tafakkurni rivojlantirish

The importance of music culture lessons in developing students' spiritual and moral thinking

Marjona Gayrat kizi Murodullayeva
NavDU

Abstract: Music culture lessons play an important role not only in improving students' musical literacy, but also in developing their spiritual and moral thinking. Music is an art form that elevates the human soul, encourages it to goodness, and by directing it correctly, it can serve the formation of the younger generation as a well-rounded person. Therefore, it is necessary to increase the importance of music culture lessons in the education system and enrich it with modern methods. Only then can we raise the future generation as spiritually mature, morally pure and creatively thinking individuals. The role and importance of music culture lessons in the educational process is incomparable.

Keywords: musical culture, musical literacy, goodness, aesthetic taste, social consciousness, spiritual and moral education, sense of beauty, development of thinking

Ma'naviy-axloqiy tarbiya jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Har bir yosh avlodning axloqiy qarashlari, estetik didi va ijtimoiy

ongining shakllanishida madaniyatning, xususan, musiqaning o'rni beqiyosdir. Musiqa inson qalbini poklaydi, undagi ezgulik va go'zallik hissini oshiradi. Shunday ekan, ta'lim jarayonida musiqa madaniyati darslarining o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Ushbu maqolada o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tafakkurini rivojlantirishda musiqa madaniyati darslarining tutgan o'rni va uning ta'limiy ahamiyati yoritiladi.

Ma'naviyat va axloq tushunchalari o'zaro bog'liq bo'lib, insonning ichki dunyosini shakllantiruvchi asosiy omillardandir. Musiqa madaniyati esa ushbu jihatlarning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Musiqa orqali o'quvchilar:

- Ezgulik va yaxshilikni qadrlashni o'rganadilar;
- Go'zallikni his qilish va tushunish qobiliyatiga ega bo'ladilar;
- O'z his-tuyg'ularini musiqiy asarlar vositasida ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Musiqa inson ongi va qalbiga ta'sir qilish xususiyatiga ega bo'lganligi sababli, uni to'g'ri va maqsadga muvofiq tarzda o'quv jarayoniga kiritish muhim sanaladi. O'zbek mumtoz musiqasi, xalq qo'shiqlari va zamonaviy musiqa namunalarini tahlil qilish orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat hissi shakllanadi.

Musiqa madaniyati darslari bolalarning nafaqat musiqa haqidagi bilimlarini oshiradi, balki ularning axloqiy dunyoqarashini kengaytiradi. Ushbu darslarning asosiy ta'sir yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

1. Estetik didni shakllantirish: Musiqiy ta'lim o'quvchilarga go'zallikni anglash, uni qadrlash va o'z his-tuyg'ularini estetik shaklda ifodalash imkonini beradi.

2. Vatanparvarlik ruhini oshirish: O'zbek xalq musiqasi va milliy kuy-qo'shiqlari orqali bolalarda vatanparvarlik, milliy iftixor hissi shakllanadi.

3. Axloqiy tarbiyani rivojlantirish: Musiqa inson qalbini poklovchi san'at turi bo'lib, u orqali yosh avlodni halollik, mehr-oqibat, adolat kabi fazilatlarga yo'naltirish mumkin.

4. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish: Musiqa madaniyati darslari bolalarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish: Jamoa bo'lib ashula kuylash, musiqa asarlarini ijro etish orqali o'quvchilarda jamoada ishlash, o'z fikrini erkin ifodalash ko'nikmalari shakllanadi.

Musiqa madaniyati darslarida foydalaniladigan metodlar

Musiqa madaniyati darslari nafaqat o'quvchilarning badiiy didini shakllantirish, balki ularning musiqiy savodxonligini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu darslarda samarali ta'lim berish uchun turli metodlardan foydalanish tavsiya etiladi. Quyida musiqa madaniyati darslarida keng qo'llaniladigan asosiy metodlar bayon etiladi.

1. An'anaviy metodlar

Bu metodlar ta'lim jarayonida uzoq yillardan beri qo'llanib kelinadi va asosiy bilimlarni berishda muhim ahamiyatga ega:

- Tushuntirish va hikoya qilish - o'quvchilarga musiqa nazariyasi va tarixi haqida ma'lumot berish.
- Namuna ko'rsatish - o'qituvchi yoki ovoz yozuvlar orqali namunali ijroni tinglatish.
- Savol-javob - o'quvchilarning musiqaga oid bilimlarini mustahkamlash va faolliklarini oshirish.

2. Amaliy metodlar

Bu metodlar o'quvchilarning musiqiy ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish uchun xizmat qiladi:

- Kuylash - o'quvchilar bilan birgalikda qo'shiqlar kuylash orqali ularga nota savodini o'rgatish.
- Cholg'u asboblariidan foydalanish - turli cholg'ular yordamida musiqiy kuylarni ijro etish.
- Ritmik mashqlar - musiqa tempini his qilish va ritmni anglash uchun turli jismoniy harakatlar bajarish.

3. Innovatsion metodlar

Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion metodlar muhim ahamiyatga ega bo'lib, darslarni yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi:

- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish - interaktiv taxtalar, audio va video materiallardan foydalanish.
- Loyiha asosida o'qitish - o'quvchilarning mustaqil izlanish va ijodiy ishlarini rag'batlantirish.
- O'yinga asoslangan ta'lim - musiqa orqali turli o'yinlar tashkil etish.

4. Integrativ metodlar

Musiqa madaniyati boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitilganda, o'quvchilarning dunyoqarashi kengayadi:

- Adabiyot bilan bog'lash - musiqiy asarlar tarixi va adabiyot bilan bog'liqligini tushuntirish.
- San'at va tasviriy san'at bilan integratsiya - mashhur rassomlar va musiqa asarlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish.
- Tarix va madaniyat bilan bog'lash - turli davrlardagi musiqa yo'nalishlari va ularning jamiyatdagi o'rni haqida tushuncha berish.

Musiqa madaniyati darslarining samaradorligini oshirish uchun quyidagi metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi:

- Tinglash va tahlil qilish: Mashhur bastakorlar asarlarini tinglash va muhokama qilish orqali o'quvchilarda musiqani anglash qobiliyati shakllanadi.

- Amaliy mashg'ulotlar: Musiqiy asarlarni kuylash, cholg'u asboblariida ijro etish orqali bolalar ijodiy faoliyatga jalb qilinadi.

- Rol o'ynash va sahnalashtirish: Musiqiy spektakllar, milliy an'anaviy qo'shiqlar asosida sahnalashtirilgan chiqishlar o'quvchilarning hissiy dunyosini boyitadi.

- Dasturiy ta'lim va interfaol metodlar: Zamonaviy texnologiyalar yordamida musiqa asarlarini o'rganish jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, musiqa madaniyati darslari nafaqat o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish, balki ularning ma'naviy-axloqiy tafakkurini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Musiqa inson qalbini yuksaltiruvchi, uni ezgulikka undovchi san'at turi bo'lib, uni to'g'ri yo'naltirish orqali yosh avlodning barkamol inson bo'lib shakllanishiga xizmat qilishi mumkin. Shu sababli ta'lim tizimida musiqa madaniyati darslarining ahamiyatini oshirish va uni zamonaviy metodlar bilan boyitish lozim. Faqat shundagina biz kelajak avlodni ma'naviy yetuk, axloqan pok va ijodiy fikrlovchi shaxs sifatida voyaga yetkazishimiz mumkin. Musiqa madaniyati darslarida turli metodlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning musiqiy bilim va ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ijodiy fikrlashlarini rivojlantiradi. O'qituvchilar darslarni yanada qiziqarli va samarali qilish uchun an'anaviy, amaliy, innovatsion va integrativ metodlardan foydalanishlari tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. Science and Education 3 (9), 416-421.

2. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. Science and Education 3 (10), 533-539.

3. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. Scientific progress 2.

4. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and Education 3 (8), 145-150.

5. KB Kholikov. Harmony to voice exercise their role in the regulation of muscular activity in vocal music. Scopus, musical education., 705-709.

6. KB Kholikov. The content of a music lesson in a comprehensive school. Web of Science Magazine, 1052-1059.

7. KB Kholikov. Polyphonic forms of music based on traditional organizational principles. Web of Science Magazine, 375-379.

8. KB Kholikov. signs. The main elements of music, their formative action. Melody. Theme. Web of Science 2, 720-728.

9. KB Kholikov. The role of theory and application of information systems in the field of theory, harmony and polyphony of music. musical education - Web of Science, 1044-1051.
10. К.Б. Холиков. Область применения фугированных форм. Тройные и четверные фуги. Фугетта и Фугато. Scientific progress, 2.
11. К.Б. Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2 (№ 4), 955-960.
12. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561.
13. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576.
14. К.Б. Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569.
15. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and Education 3 (5), 1326-1331.
16. К.Б. Холиков. Musical pedagogy and psychology. Bulletin of science and education. 99 (21-2), 58-61.
17. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555.
18. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. Science and Education 3 (5), 1542-1548.
19. К.Б. Холиков. Methods of musical education through education in universities. musical education - Web of Science 3 (66), 57-60.
20. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037.
21. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education. 3 (3), 1026-1031.
22. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025.
23. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101.
24. К.Б. Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957.

25. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. *Scientific progress*. 2 (№3), pp. 734-742.

26. К.Б. Холиков. К вопросу вокальной музыки об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress*. 2 (№ 3), pp. 1087-1093.

27. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118.

28. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374.

29. К.Б. Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194.

30. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200.